

MARIAN STÓJ

I Liceum Ogólnokształcące im. Króla Stanisława Leszczyńskiego, Jasło

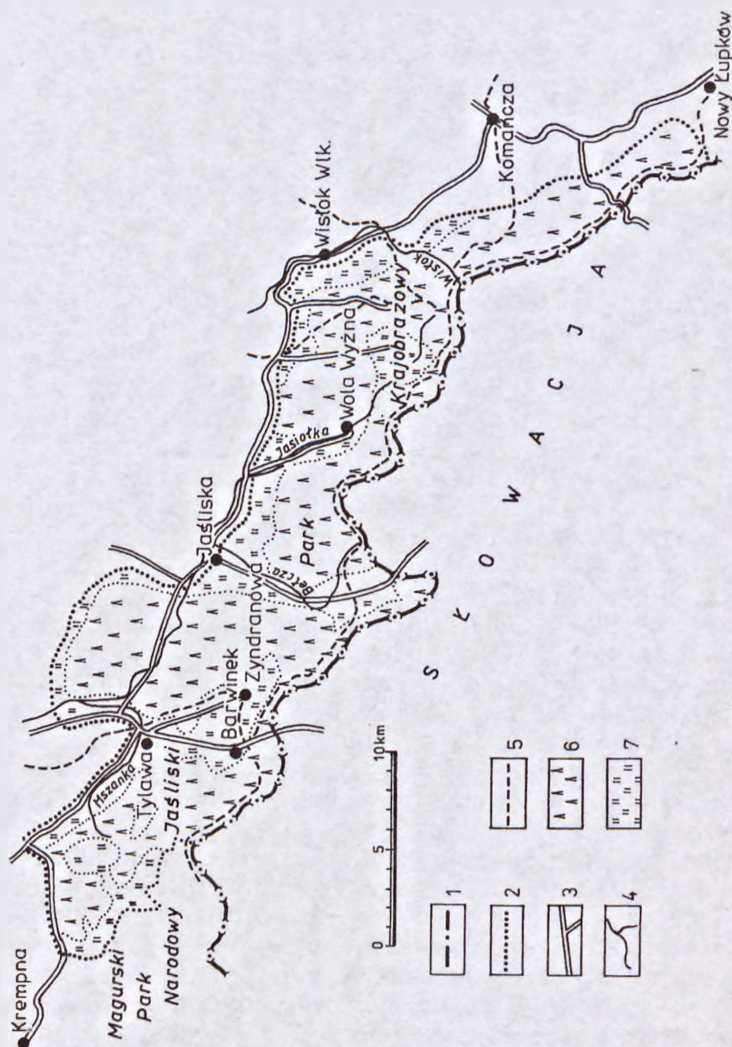
Awifauna Jaśliskiego Parku Krajobrazowego w Beskidzie Niskim

Na obszarze Jaśliskiego Parku Krajobrazowego (JPK), utworzonego w Beskidzie Niskim rozporządzeniem Wojewody Krosnieńskiego z 27 marca 1992 r., obserwacje ptaków w terenie prowadziłem w latach 1989–1996. W zebraniu materiału pomagało mi kilkanaście osób, którym składam serdeczne podziękowania. Są to: K. Jarek, L. Machura, E. Niezgoda, R. Olbrych, M. Olbrych, A. Osucha, J. Stój, S. Stój, M. Więcek oraz młodzież zrzeszona w Kole Ornitologicznym przy I Liceum Ogólnokształcącym w Jasle. W latach 1993–1996 część prac terenowych wykonano w ramach prac monitoringowych Komitetu Ochrony Orłów dzięki dotacji z EkoFunduszu. Dodatkowo, w 1996 r., obserwacje terenowe awifauny JPK prowadzono na zlecenie Dyrekcji parku.

Granice parku obejmują powierzchnię 20 985 ha wschodniej części Beskidu Niskiego. Od południa park graniczy ze Słowacją, od zachodu styka się z Magurskim Parkiem Narodowym, a na wschodzie sięga do Przełęczy Łupkowskiej. Tereny leśne stanowią 65% powierzchni, porozdzielane są łąkami i pastwiskami.

Podczas osmiioletnich obserwacji stwierdzono występowanie 152 gatunków ptaków: 114 lęgowych, 6 prawdopodobnie lęgowych, 62 zimujące, 33 przelotne i 6 zalatujących. Wykaz odnotowanych gatunków przedstawiono poniżej wraz z podaniem ich statusu, według kryteriów przyjętych w monografii Tomiałojcia (1990). Kategorie lęgowości dla gatunków zaobserwowanych w sezonie wiosenno-letnim przyjęto z publikacji Walasza i Mielczarka (1992).

W obrębie badanego terenu wyróżniono 5 głównych typów środowisk i opisano charakterystyczny skład gatunkowy związanych z nimi zgrupowań ptaków.

Ryc. 1. Jasłowski Park Krajobrazowy: 1 – granica państwa, 2 – granica parku, 3 – drogi, 4 – rzeki, 5 – szlaki turystyczne, 6 – obszary leśne, 7 – łąki i pastwiska. — Jasłowski Landscape Park: 1 – state boundary, 2 – park boundary, 3 – roads, 4 – rivers, 5 – tourist trails, 6 – forest area, 7 – meadows and pastures

Wykaz gatunków ptaków odnotowanych w Jaśliskim Parku Krajobrazowym w latach 1989–1996

1. Liczne gatunki lęgowe: dzięcioł duży *Dendrocopos major*, świergotek drzewny *Anthus trivialis*, strzyżyk *Troglodytes troglodytes*, pokrzywnica *Prunella modularis*, rudzik *Erithacus rubecula*, pokląskwa *Saxicola rubetra*, kos *Turdus merula*, kwiczoł *T. pilaris*, śpiewak *T. philomelos*, pokrzewka ogrodowa *Sylvia borin*, pokrzewka czarnołbista *S. atricapilla*, świstunka *Phylloscopus sibilatrix*, pierwiosnek *P. collybita*, piecuszek *P. trochilus*, mysikrólik *Regulus regulus*, sikora czarnogłowa *Parus montanus*, sosnowka *P. ater*, modra *P. caeruleus*, bogatka *P. major*, pełzacz leśny *Certhia familiaris*, gąsiorek *Lanius collurio*, orzechówka *Nucifraga caryocatactes*, szpak *Sturnus vulgaris*, wróbel *Passer domesticus*, zięba *Fringilla coelebs*, grubodziób *Coccothraustes coccothraustes*, trznadel *Emberiza citrinella*.

2. Średnio liczne gatunki lęgowe: myszołów zwyczajny *Buteo buteo*, orlik krzykliwy *Aquila pomarina*, jarząbek *Bonasa bonasia*, przepiórka *Coturnix coturnix*, derkacz *Crex crex*, słonka *Scolopax rusticola*, siniak *Columba oenas*, grzywacz *C. palumbus*, kukułka *Cuculus canorus*, puszczyk *Strix aluco*, puszczyk uralski *S. uralensis*, sowa uszata *Asio otus*, dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*, dzięcioł czarny *Dryocopus martius*, dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*, skowronek polny *Alauda arvensis*, dymówka *Hirundo rustica*, oknówka *Delichon urbica*, świergotek łąkowy *Anthus pratensis*, pliszka górską *Motacilla cinerea*, pliszka siwa *M. alba*, kopciuszek *Phoenicurus ochruros*, kłaskawka *Saxicola torquata*, drozd obrożny *Turdus torquatus*, paszkot *T. viscivorus*, strumieniówka *Locustella fluviatilis*, łożówka *Acrocephalus palustris*, piegża *Sylvia curruca*, cierniówka *S. communis*, muchołówka szara *Muscicapa striata*, muchołówka mała *Ficedula parva*, muchołówka białoszyja *F. albicollis*, raniuszek *Aegithalos caudatus*, sikora uboga *Parus palustris*, kowalik *Sitta europaea*, sójka *Garrulus glandarius*, sroka *Pica pica*, kruk *Corvus corax*, kulczyk *Serinus serinus*, dzwonec *Carduelis chloris*, szczygieł *C. carduelis*, czyż *C. spinus*, makolągwa *C. cannabina*, krzyżodziób świerkowy *Loxia curvirostra*, dziwonka *Carpodacus erythrinus*, gil *Pyrrhula pyrrhula*.

3. Nieliczne gatunki lęgowe: bocian czarny *Ciconia nigra*, bocian biały *C. ciconia*, krzyżówka *Anas platyrhynchos*, trzmiełojad *Pernis apivorus*, jastrząb *Accipiter gentilis*, krogulec *A. nisus*, pustułka *Falco tinnunculus*, kobuz *F. subbuteo*, kuro-

patwa *Perdix perdix*, bażant *Phasianus colchicus*, sieweczka rzeczna *Charadius dubius*, czajka *Vanellus vanellus*, brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos*, sierpówka *Streptopelia decaocto*, turkawka *S. turtur*, pójdzka *Athene noctua*, jerzyk *Apus apus*, zimorodek *Alcedo atthis*, dudek *Upupa epops*, krętogłów *Junco torquilla*, dzięcioł zielony *Picus viridis*, dzięcioł białozi *Dendrocopos syriacus*, dzięcioł średni *D. medius*, dzięciołek *D. minor*, dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*, skowronek borowy *Lullula arborea*, pluszcz *Cinclus cinclus*, pleszka *Phoenicurus phoenicurus*, białorzotka *Oenanthe oenanthe*, świerszczak *Locustella naevia*, zaganiacz *Hippolais icterina*, zniczka *Regulus ignicapillus*, muchołówka żałobna *Ficedula hypoleuca*, czubotka *Parus cristatus*, pełzacz ogrodowy *Certhia brachydactyla*, wilga *Oriolus oriolus*, srokosz *Lanius excubitor*, kawka *Corvus monedula*, wrona *C. corone cornix*, mazurek *Passer montanus*, potrzyszcz *Miliaria calandra*.

4. Gatunki prawdopodobnie lęgowe: orzeł przedni *Aquila chrysaetos*, kokoszka wodna *Gallinula chloropus*, płomykówka *Tyto alba*, puchacz *Bubo bubo*, włośchatka *Aegolius funereus*, lelek *Caprimulgus europaeus*.

5. Gatunki przelotne, zalatujące i/lub spotykane tylko w zimie: perkozek *Tachybaptus ruficollis*, perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*, czapla siwa *Ardea cinerea*, łabędź niemy *Cygnus olor*, gęś zbożowa *Anser fabalis*, gęś gęgawa *A. anser*, cyranka *Anas querquedula*, czernica *Aythya fuligula*, kania czarna *Milvus migrans*, kania ruda *M. milvus*, bielik *Haliaeetus albicilla*, gadożer *Circaetus gallicus*, błotniak stawowy *Circus aeruginosus*, błotniak zbożowy *C. cyaneus*, błotniak łąkowy *C. pygargus*, myszołów włośchaty *Buteo lagopus*, rybołów *Pandion haliaetus*, kobczyk *Falco tinnunculus*, żuraw *Grus grus*, brodziec samotny *Tringa ochropus*, brodziec leśny *T. glareola*, śmieszka *Larus ridibundus*, rybitwa zwyczajna *Sterna hirundo*, kraska *Coracias garrulus*, brzegówka *Riparia riparia*, pliszka żółta *Motacilla flava*, jemiołuszka *Bombycilla garrulus*, remiz *Remiz pendulinus*, gawron *Carvus frugilegus*, jer *Fringilla montifringilla*, czeczotka *Carduelis flammea*, potrzos *Emberiza schoeniclus*.

Zgrupowania ptaków głównych siedlisk

Tereny leśne stanowią powierzchniowo największą część JPK. W ich obrębie gnieździło się 70 gatunków. W lasach występował trzon awifauny całego zgrupowania ptaków par-

ku. Liczebnie dominowały tu: dzięcioł duży, świergotek drzewny, strzyżyk, pokrzywnica, rudzik, kos, śpiewak, pokrzewki: ogrodowa i czarnołbista, świstunka leśna, pierwiosnek, piecuszek, mysikrólik, sikory czarnogłowa, sosnowka, modra i bogatka, kowalik, pełzacz leśny, orzechówka, zięba, grubodziób. Stanowiły one około 60% liczebności całego zgrupowania ptaków leśnych. Około 30% gnieźdzących się ptaków stanowiły łącznie: myszołów zwyczajny, orlik krzykliwy, jarząbek, słonka, siniak, grzywacz, kukułka, puszczyki zwyczajny i uralski, dzięcioły czarny i biało-grzbiety, drozd obrożny, kwiczoł, paszkot, piegża, cierniówka, muchołówki szara, mała i białoszyja, raniuszek, sikora uboga, sójka, kruk, krzyżodziób świerkowy, gil. Pozostałe około 10% liczebności awifauny leśnej stanowiły łącznie: bocian czarny, trzmielojad, jastrząb, krogulec, kobuz, turkawka, sowa uszata, dzięcioły zielonosiwy, średni i trójpalczasty, zniczek, muchołówka żałobna, sikora czubotka, czyż. Na drzewach gniazda zakładało szacunkowo 62% gatunków. W podszyciu gniazdowało ok. 23%. Pozostałe 15% gatunków gniazda budowało na ziemi w runie leśnym.

W zimie w lasach dominowały: dzięcioł duży, jemioluszką, mysikrólik, raniuszek, sikory: uboga, czarnogłowa, sosnowka, modra i bogatka, kowalik, pełzacz leśny, sójka, orzechówka, kruk, jer, czyż, czeczotka, krzyżodziób świerkowy, gil, grubodziób. Gatunki te stanowiły szacunkowo 85% liczebności zgrupowania o tej porze roku. Mniej licznie zimą w lasach występowały: jastrząb, krogulec, myszołowy: zwyczajny i włośchaty, jarząbek, puszczyk zwyczajny, puszczyk uralski, dzięcioły: zielonosiwy, zielony, czarny i biało-grzbiety, kwiczoł. Bardzo rzadko spotykano orła przedniego, dzięcioła trójpalczastego, paszkota.

W zadrzewieniach śródpolnych i obrzeżach lasów w sumie odnotowano 62 gatunki lęgowe. Większość z nich to gatunki zasiedlające środowiska ekotonalne, np.: świergotek drzewny, kwiczoł, piegża, cierniówka, gąsiorek, srokosz, wrona, trznadel. Liczebnie w obu tych środowiskach dominowały: świergotek drzewny, kwiczoł, piegża, cierniówka, piecuszek, gąsiorek, zięba, trznadel. Wymienione obszary były głównym miejscem lęgowym dla 21 gatunków, a dla 9 głównym środowiskiem występowania zimą. Do tych ostatnich należały: bażant, jemioluszką, srokosz, wrona, dzwonec, szczygieł, myszołowy zwyczajny i włośchaty, trznadel.

Rzeki, potoki i stawy wraz z nadbrzeżnymi zadrzewieniami i zaroślami to środowiska, gdzie stwierdzono 84

gatunki. Największe bogactwo ptaków odnotowano w siedliskach o charakterze ekotonalnym, na styku kilku biotopów – woda, brzegi, zadrzewienia, bogata roślinność zielna, pola. Dominowały tu: strzyżyk, kwiczoł, strumieniówka, łożówka, zaganiacz, cierniówka, pokrzewka ogrodowa, muchołówka szara, zięba. Środowiska wodne i nadwodne były wyłącznym miejscem lęgów: krzyżówki, sieweczki rzecznej, brodzca piskliwego, zimorodka, pliszki górskiej, pluszcza. Gniazdowały tu również: dzięcioł zielony, dzięciołek, świerszczak, wilga, dziwonka. Trzon zimowej awifauny tworzyły: sikory – czarnogłowa, modra i bogatka, raniuszek, czyż, gil, grubodziób. Odnotowano tu m.in.: krzyżówkę, zimorodka, pluszcza, strzyżyka, pełzaczka ogrodowego.

Podczas migracji na powierzchni wód stojących lub płynących oraz na brzegach rzek i stawów zatrzymywały się: perkozek, perkoz dwuczuby, czapla siwa, łabędź niemy, cyranka, czernica, błotniak stawowy, rybołów, kokoszka wodna, brodziec samotny, brodziec leśny, śmieszka, rybitwa zwyczajna, jaskółka brzegowa, remiz.

Tereny upraw rolniczych, łąki i pastwiska zajmują znaczne obszary JPK. Duże skupiska łąk występują na terenach po nieistniejących już wioskach łemkowskich, takich jak: Wilsznia, Smereczne, Czeremcha, Jasiel. W czterech innych okolicach łąki tworzą również duże kompleksy – głównie w pobliżu: 1) Polan–Olchowca–Ropianki, 2) Mszań–Tylawy–Barwinka–Zydranowej, 3) Jaślik–Lipowca–Posady Jaślickiej–Woli Niżnej–Woli Wyżnej, 4) Moszczańca–Wisłoka Wielkiego. Na wymienionych terenach występowała przede wszystkim fauna ptaków łąk i pól. Ogółem odnotowano tutaj 26 gatunków. Biotop ten był głównym miejscem lęgów 10 gatunków: kuropatwy, przepiórki, bazanta, derkacza, czajki, skowronka polnego, świergotka łąkowego, pokląskwy, kłaskawki, potrzeszca. W miejscach niewielkich kęp krzewów rosnących pośród łąk gnieździły się również: świerszczak, łożówka, cierniówka, gąsiorek. Porą jesienno-zimową, zwłaszcza przy braku pokrywy śnieżnej, na terenach upraw rolniczych, łąkach i pastwiskach żerowały stada dzwońców, szczygłów, makolągów, trznadli, a czasami również czeczotek i jerów.

Tereny z zabudową wiejską wraz z otaczającą je zielenią tworzą ciągi, przede wszystkim wzdłuż dolin rzecznych Wisłoka i Jasiołki oraz ich dopływów. Przez wioski przebiegają asfaltowe drogi zwykle obsadzone drzewami. Park obejmuje takie miejscowości, jak: Olchowiec, Ropian-

ka, Barwinek, Zydranowa, Jaśliska, Lipowiec, Wola Wyżna. Przeważają tu domy parterowe – drewniane i murowane – przy których są usytuowane budynki gospodarskie – stodoły i obory. Przy budynkach tych składowany jest obornik, znajdują się również wybiegi dla zwierząt gospodarskich. Stwarza to niektórym gatunkom ptaków korzystne możliwości pokarmowe. Korzystają z tego, np.: wróble, mazurki, trznadłe, sierpówki, sroki, wrony siwe i kawki. Wokół zagród znajdują się różnej wielkości sady, niektóre z nich są dość zaniedbane. W koronach drzew owocowych zakładane są budki lęgowe dla ptaków, a w pniach i konarach znajdują się naturalne dziuple. Rzadziej rosną tu pojedynczo i grupy wyższych, dzikich drzew. Zagrody wiejskie na ogół sąsiadują z terenami rolniczymi, a tylko w kilku okolicach przylegają do lasów. Opuszczone i niszczące budynki po PGR-ach (w Mszanie, Dobańcach, Lipowcu, Woli Wyżnej, Moszczańcu) tworzą korzystne, nowe miejsca do zakładania gniazd dla dymówki, oknówki, pliszki siwej, kopciuszka, pójdzki, wróbla i mazurka. Na terenach wiejskich stwierdzono 36 gatunków lęgowych, w tym dla 19 gatunków środowisko to było głównym miejscem wprowadzania lęgów. Były to: bocian biały, sierpówka, pójdzka, jerzyk, dymówka, oknówka, pliszka siwa, kopciuszek, pleszka, białorzytka, sikory: modra i bogatka, sroka, kawka, szpak, wróbel domowy, mazurek, kulczyk, szczygieł.

W okresie zimowym na terenach z zabudową wiejską stwierdzono około 20 gatunków, wśród których liczebnie przeważały: kwiczoł, sikora modra, bogatka, sroka, wróbel, gil i trznadł. Dla 10 gatunków tereny wiejskie były głównymi miejscami występowania zimą: sierpówki, pójdzki, dzięcioła białoszyjowego, kwiczoła, bogatki, sroki, kawki, wróbla, mazurka, trznadła.

Rozmieszczenie i oceny liczebne ptaków drapieżnych oraz wybranych rzadszych gatunków

Bocian czarny *Ciconia nigra*. Jego liczebność oszacowałem na 7–9 par. Stanowiska lęgowe stwierdzono w starych lasach bukowych i mieszanych, w sąsiedztwie potoków koło miejscowości: Lipowiec, Zydranowa, Daliowa, Kamionka, Olchowiec. 4 gniazda wykryto na obszarze pomiędzy: Barwinkiem–Lipowcem–Jaśliskami–Zawadką Rymanowską–Tylawą, co daje zagęszczenie 4 pary/ok. 50 km² powierzchni ogólnej.

Bocian biały *Ciconia ciconia*. W ostatnim dziesięcioleciu w Beskidzie Niskim przybywa gniazd tego gatunku. Obecnie znanych jest 10 gniazd – głównie na obrzeżach JPK. Najstarsze gniazdo znajduje się w Jaśliskach, na modrzewiu, w którym bociany lęgą się od 1957 r. „Najmłodsze” gniazdo bociany zbudowały na słupie energetycznym w Posadzie Jaśliska, z którego wyprowadziły w 1996 r. 2 młode. W Radoszycach gniazdo na jabłoni istnieje od 1989 r. Pozostałe czynne gniazda na słupach energetycznych, zbudowane w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych, znajdują się w: Tylawie, Barwinku, Zydranowej, Wisłoku Górnym, Daliowej, Polanach i Moszczańcu.

Trzmielojad *Pernis apivorus* występuje nielicznie. Stwierdzony na 3 stanowiskach w pobliżu miejscowości: Mszana, Jaśliska, Lipowiec. Rewiry lęgowe znajdowały się w lasach graniczących z większymi kompleksami łąk.

Jastrząb *Accipiter gentilis*. Zajęte rewiry 6 par stwierdziłem w lasach, w pobliżu następujących wiosek: Dołżycy, Moszczańcu, Jaśliskach, Zawadce Rymanowskiej, Barwinku, Olchowcu. Nie zaobserwowałem natomiast gniazdowania na terenach wyludnionych oraz w głębi lasów.

Krogulec *A. nisus*. Na terenie Beskidu Niskiego około dwukrotnie liczniejszy od jastrzębia. Występuje dość równomiernie na obszarach leśnych całego parku. Zanotowano 12 terytoriów lęgowych. Gniazda odnajdywano przede wszystkim w drągowinach, na drzewach iglastych: świerkach, jodłach, sosnach i modrzewiach. Stan liczebny tego gatunku szacuję na 15–20 par.

Myszołów zwyczajny *Buteo buteo*. Gatunek najliczniejszy ze wszystkich ptaków drapieżnych. W JPK odnotowałem łącznie około 70–75 zajętych rewirów, w tym natrafiłem 17 gniazd z lęgiem. Niektóre myszołowy gniazda zajmowały na przemian z orlikiem krzykliwym. Średnie wyliczone zagęszczenie myszołowa wynosiło ok. 35 par i rewirów/100 km² powierzchni ogólnej.

Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*. W JPK znajduje dogodne warunki do gniazdowania i żerowania. W wymienionym okresie badań stwierdziłem 30 par mających rewiry. Oszacowałem, że w parku może gnieździć się 35–37 par, co dawałoby zagęszczenie 16,7–17,6 par i rewirów/100 km² powierzchni ogólnej i 25–27 par/100 km² powierzchni leśnej. Orliki krzykliwe spotykano przede wszystkim na obrzeżach lasów i polujące nad łąkami. Na miejsca gniazdowania orliki wybierały głównie lasy jodłowe, w dolinach rzek i potoków

w pobliżu terenów otwartych. Gniazda stwierdzono na dwóch gatunkach drzew, przy czym ptaki wyraźnie preferowały jodłę, na której znajdowało się 14 gniazd – 87,5% wszystkich znalezionych ($n = 16$). Pozostałe 2 gniazda umieszczone były na bukach. Wiek drzewostanów, w których gnieździły się orliki, wynosił ok. 70–120 lat. Orliki, krzykliwe przylatywały na lęgowiska w pierwszej połowie kwietnia, a opuszczały rejon lęgów około 15 września.

Orzeł przedni *A. chrysaetos* – prawdopodobnie lęgowy. Gatunek ten obserwowano w dwóch różnych częściach JPK. W październiku 1991 r. około 3-letni samiec został pod Barwinkiem postrzelony śrutem (Derwich 1992).

Orzeł przedni należy do gatunków skrajnie nielicznych, zagrożonych i ginących w Polsce, umieszczony został w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt” (Głowaciński red. 1992). Do niedawna stan liczebny w granicach naszego kraju oceniono na około 10–15 par (Tomiałojć 1990, Król 1992), jednakże w latach 1993–1997 intensywne penetracje terenów przez członków Komitetu Ochrony Orłów pozwoliły stwierdzić obecność orła przedniego w Karpatach na 25 stanowiskach, w tym na 13 znaleziono gniazda z lęgiem, co zostało potwierdzone przez Komisję Faunistyczną Sekcji Ornitologicznej Polskiego Towarzystwa Zoologicznego.

Pustułka *Falco tinnunculus*. W JPK gatunek ten występuje na terenach otwartych z zadrzewieniami śródpolnymi. W latach 1989–1996 stwierdzono 6–8 par w pobliżu następujących miejscowości: Mszana, Jaśliska, Wiśtok Wielki, Moszczaniec, Wola Wyżna, Lipowiec, Barwinek, Zydranowa, Olchowiec. Najwięcej par lęgowych (8) zaobserwowałem w 1996 r., co należałoby wiązać z masowym pojawem norników i myszy. Pojedyncze przelotne osobniki obserwowałem również późną jesienią.

Kobuz *F. subbuteo*. Stwierdzony zaledwie w kilku miejscach. Na przykład koło Tylawy na stoku góry Dziurcz (610 m n.p.m.) 21 czerwca 1990 r. widziano osobnika z upolowaną jaskółką, lecącego prawdopodobnie do gniazda. Cztery osobniki przypuszczalnie z dwóch par obserwowano 13 maja 1996 r. nad zbiornikiem przeciwpożarowym w Jasielu. Ponadto pojedyncze ptaki spotykano w: Moszczańcu, Łupkowie, Dobańcach i Barwinku. Szacuję, że obecnie w JPK może gnieździć się tylko 2–3 pary.

Derkacz *Crex crex*. Średnio liczny ptak lęgowy łąk, w JPK wykazuje duże wahania liczebności w poszczególnych latach. Na przykład między 14 a 18 czerwca 1990 r. na łąkach w Barwin-

ku przeprowadzono liczenie na powierzchni około 150 ha, w wyniku którego stwierdzono 12–15 odżywiających się samców.

Puszczyk uralski *Strix uralensis* jest najczęściej spotykanym gatunkiem sowy w Beskidzie Niskim. Zasiedla stare lasy bukowe i mieszane graniczące z polanami, zrębami i łąkami. W latach 1989–1996 stwierdziłem 18–21 zajętych rewirów. Nocne liczenia za pomocą głosów odtwarzanych z taśmy magnetofonowej wiosną i jesienią pozwoliło ocenić jego liczebność w zachodniej części parku, na powierzchni obejmującej ok. 50 km², na 12–14 par (i pojedynczych ♂♂), tj. 24–28 rewirów/100 km² mozaiki siedliskowej. Stan populacji puszczyka uralskiego na całym obszarze JPK oszacowałem na 45–50 par (lub rewirów – w tym pojedynczych ♂♂).

Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*. W JPK stwierdzono do tej pory dwa rewiry. Jedna para nosząca pokarm pisklętom była obserwowana w zdziczałym sadzie w Jasielu 2 czerwca 1994 r. Druga – 13 maja 1996 r. – na starych wierzbach przy drodze w Jaśliskach. Gatunek ten odkryto w Polsce stosunkowo niedawno (Ciosek i Tomiałojć 1982); rozprzestrzenił się zwiększając swą liczebność i zasięg występowania.

Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*. 18 lipca 1989 r. obserwowałem jednego samca w rezerwacie przyrody „Modrzyna” koło Barwinka. W Nowym Łupkowie (15 czerwca 1990 r.), w dolinie potoku u podnóża góry Terpiak od strony Osławicy, w lesie jodłowym wykryłem gniazdo z pisklętami. Dziupła znajdowała się w martwym pniu złamanej jodły na wysokości 2,5 m od ziemi. Szacuję, że na obszarze JPK może występować 10–20 par tego gatunku.

Srokosz *Lanius excubitor* występuje na obszarze całego parku na terenach otwartych, w zadrzewieniach pośród łąk oraz na skrajach lasów. Często przesiaduje na liniach energetycznych i drutach telegraficznych. Pary lęgowe stwierdziłem w pobliżu następujących miejscowości: Tylawa–Mszana od strony południowo-zachodniej – 2 pary, w Żydranowej – 2 pary oraz po 1 parze w: Smerecznym, Olchowcu, Barwiniku, Jaśliskach, Lipowcu, Woli Wyżnej, Moszczańcu, Nowym Łupkowie. 29 kwietnia 1995 r. odnotowałem na skraju lasu w Jaśliskach początek lęgu (pierwsze jajo). Gniazdo umieszczone było na jodle, dobrze osłonięte, na wysokości 19 m od ziemi. Pojedyncze osobniki obserwowałem również w ziemie.

Z występujących bardzo rzadko w JPK gatunków ptaków stwierdziłem gniazdowanie: czajki *Vanellus vanellus* – na łąkach w Barwiniku, skowronka borowego *Lullula arborea* –

Tab. 1. Oceny liczebne wybranych gatunków ptaków lęgowych w Jaślickim Parku Krajobrazowym w latach 1989–1996

Gatunek	Stwierdzona liczba		Szacowana liczba par
	par	w tym gniazd	
Bocian czarny <i>Ciconia nigra</i>	5–6	4	7–9
Bocian biały <i>C. ciconia</i>	10	10	10
Trzmielojad <i>Pernis apivorus</i>	3	–	4–5
Jastrząb <i>Accipiter gentilis</i>	6	1	7–8
Krogulec <i>A. nisus</i>	12	6	15–20
Myszołów zwyczajny <i>Buteo buteo</i>	70–75	17	80–85
Orlik krzykliwy <i>Aquila pomarina</i>	29–30	16	35–37
Orzeł przedni <i>A. chrysaetos</i>	1–2	–	1–2
Pustułka <i>Falco tinnunculus</i>	6–8	–	8–10
Kobuz <i>F. subbuteo</i>	2–3	–	2–3
Derkacz <i>Crex crex*</i>	24–26	–	50–70
Puszczyk uralski <i>Strix uralensis</i>	18–21	–	45–50
Dzięcioł białoszyi <i>Dendrocopos syriacus</i>	2	–	4–8
Dzięcioł trójpalczasty <i>Picoides tridactylus</i>	2	1	10–20
Srokosz <i>Lanius excubitor</i>	12	1	12–15

*odzywające się samce

na wrzosowiskach przyleśnych w Jasielu, muchołówki żałobnej *Ficedula hypoleuca* – w budce lęgowej w Moszczańcu, wrony siwej *Corvus corone cornix* w Barwinku, potrzęsca *Miliaria calandra* – w Zyndranowej.

Do pojedynczych, ciekawszych, z faunistycznego punktu widzenia, stwierdzeń z okresu lęgowego należały między innymi: para żurawi *Grus grus*, przelatująca 12 czerwca 1990 r. w Barwinku, kraska *Coracias garrulus* – siedząca 31 lipca 1994 r. na liniach energetycznych w Barwinku, kobczyk *Falco vespertinus* – 28 lipca 1996 r., samiec, polujący na owady w Moszczańcu. Z innych zalatujących gatunków w sezonie wiosenno-letnim odnotowano: czaplę siwą *Ardea cinerea*, brodzca samotnego *Tringa ochropus*, śmieszkę *Larus ridibundus* i gawrona *Corvus frugilegus*.

Porównując liczbę gatunków ptaków lęgowych i prawdopodobnie lęgowych występujących w JPK z dwoma innymi w Karpatach parkami stwierdziłem, że JPK ma podobnie bogatą awifaunę jak Magurski Park Narodowy (Stój 1992).

Natomiast fauna ptaków lęgowych Popradzkiego Parku Krajobrazowego (Stój 1996), pomimo ponad dwukrotnie większej powierzchni (54 393 ha) okazała się uboższa gatunkowo i liczebnie. Wyraźny spadek liczebności odnotowano na badanym terenie w odniesieniu do takich gatunków, jak: pustułka, kobuz, turkawka, pójdzka, dudek, dzięcioł zielony, pleszka, gąsiorek, sikora uboga, wrona. JPK jest również terenem występowania rzadkich i zagrożonych gatunków, wpisanych do „Polskiej czerwonej księgi zwierząt” (Głowaciński red. 1992) – lęgowe: orlik krzykliwy, puszczyk uralski, dzięcioły biało grzbiety i trójpalczasty; prawdopodobnie lęgowe: orzeł przedni, puchacz, włośchatka; migrujące: błotniaki zbożowy i łąkowy, kania ruda, bielik, gadożer, rybołów, kobczyk, brodziec leśny, kraska, czeczotka.

Aby utrzymać obecny stan i wysoką różnorodność gatunkową ptaków JPK należałoby zachować istniejącą obecnie strukturę powierzchni leśnej. Nie mniej ważną funkcję w parku spełniają łąki i pastwiska, gdyż są one dla znacznej frakcji ptaków miejscem zimowania i zdobywania pokarmu. Tereny te należy zachować w możliwie niezmienionej postaci, a największym zagrożeniem dla nich jest postępująca sukcesja, która (nieopóźniona) może w niedługim czasie doprowadzić do samozalesienia tych wartościowych terenów, co niekorzystnie wpłynie na skład i strukturę awifauny tego parku.

SUMMARY

The avifauna of the Jaśliski Landscape Park in the Beskid Niski Mountains

In 1989–1996 in the whole area of the Jaśliski National Park (JPK), 20,985 ha, situated in the Carpathians (eastern part of the Beskid Niski) 152 bird species were found. This number includes 114 breeding, 6 probably breeding, 62 wintering, 33 migrating, and 6 visiting species.

The species richness of JPK avifauna is connected with habitat differentiation. The highest number of species was found in forests, with dominating the Chaffinch *Fringilla coelebs*, the Chiffchaff *Phylloscopus collybita*, the Willow Warbler *P. trochilus*, the Robin *Erithacus rubecula*, the Blackcap *Sylvia atricapilla*, the Song Thrush *Turdus philomelos*, and the Black Bird *T. merula*. 108 species were noted in woodlots and on forest

margins, with dominating the Tree Pipit *Anthus trivialis*, the Yellow-hammer *Emberiza citrinella*, the Whitethroat *Sylvia communis*, the Lesser Whitethroat *S. curruca*, and the Red-backed Shrike *Lanius collurio*. 92 species occurred along rivers, streams, and ponds with riparian vegetation, with the prevailing numbers of the Fieldfare *Turdus pilaris*, the Wren *Troglodytes troglodytes*, the Garden Warbler *Sylvia borin*, the River Warbler *Locustella fluviatilis*, the Grey Wagtail *Motacilla cinerea*, the Spotted Flycatcher *Muscicapa striata*, and the Chaffinch *Fringilla coelebs*. Among 74 species in built-up rural areas predominated: the Sparrow *Passer domesticus*, the Barn Swallow *Hirundo rustica*, the House-martin *Delichon urbica*, the Wagtail *Motacilla alba*, the Black Redstart *Phoenicurus ochruros*, and the Magpie *Pica pica*. The least number of species (26) occurred in agricultural areas, meadows and pastures where dominated the Skylark *Alauda arvensis*, the Whinchat *Saxicola rubetra*, and in some years also the Corncrake *Crex crex* and the Quail *Coturnix coturnix*.

Among the birds of prey the most numerous in JPK was the Buzzard *Buteo buteo*. Its numbers were estimated at 80–85 pairs, at a density of 35 pairs per 100 km² of the total area. The total numbers of the Lesser Spotted Eagle *Aquila pomarina* were estimated at 35–37 pairs at a density of 25–27 pairs per 100 km² of the forest area; there were 30 pairs with territories and 16 nests found. Among other breeding and probably breeding raptorial birds there were the Golden Eagle *Aquila chrysaetos*, the Honey Buzzard *Pernis apivorus*, the Goshawk *Accipiter gentilis*, the Sparrow Hawk *A. nisus*, the Kestrel *Falco tinnunculus*, and the Hobby *F. subbuteo*. Five–six pairs of the Black Stork *Ciconia nigra* were noted and 4 nests were discovered. Its density in the western part of the park was 4 occupied nests per 50 km² of the total area. The Ural Owl *Strix uralensis* had 18–21 occupied territories, and its density in the western part of the park was 24–28 territories per 100 km² of a patchy habitat. Worthy of mention are breeding species of rare woodpeckers: the Three-toed Woodpecker *Picoides tridactylus*, the Syrian Woodpecker *Dendrocopos syriacus*, and the White-backed Woodpecker *D. leucotos*.

To maintain the numbers and species diversity of birds in JPK it is necessary to preserve in unchanged condition not only forests but also meadows and pastures, threatened with progressive secondary succession (overgrowing of open areas in abandoned by Lemki people villages); which would affect the avifauna connected with open area.

PIŚMIENNICTWO

Ciosek J., Tomiałojć L. 1982. *Dzięcioł syryjski Dendrocopos syriacus (Hempr. et Ehrenb.) ptakiem lęgowym w Polsce*. Przegł. Zool. 26, 1: 101–109.

Derwich A. 1992. *Orzeł przedni*. Folder Bieszczadzkiego Parku Narodowego, Fundacja Centrum Edukacji Ekologicznej Wsi, Krosno.

Głowaciński Z. (red.) 1992. *Polska czerwona księga zwierząt*. PWRiL, Warszawa.

Komitet Ochrony Orłów 1994. Biuletyn 6.

Komitet Ochrony Orłów 1995. Biuletyn 7.

Król W. 1992. *Orzeł przedni (Aquila chrysaetos)*. W: *Polska czerwona księga zwierząt* (red. Głowaciński Z.). PWRiL, s. 125–128, Warszawa.

Rozporządzenie Wojewody Krośnieńskiego w sprawie parków krajobrazowych z 27 marca 1992 r. – Dz. Urz. Woj. Krośn., nr 7 z 1992 r., poz. 51–54.

Stój M. 1992. *Ptaki projektowanego Magurskiego Parku Narodowego*. Chrońmy Przyr. Ojcz. 48, 6: 12–21.

Stój M. 1996. *Ptaki drapieżne i bocian czarny Ciconia nigra w Beskidzie Sądeckim*. Chrońmy Przyr. Ojcz. 52, 4: 38–44.

Tomiałojć L. 1996. *Ptaki Polski – rozmieszczenie i liczebność*. PWN, Warszawa.

Walasz K., Mielczarek P. (red.) 1992. *Atlas ptaków lęgowych Małopolski 1985–1991*. Biol. Sil., Wrocław.